

Kollektív munkaügyi viták az EU-ban

Bevezetés

Munkabeszüntetéssel járó munkaügyi vitákra akkor kerül sor, ha a párbeszéd kudarcot vallott vagy elmaradt, vagy ha a vitarendezési kísérletek meghiúsultak. Ezek nagyon károsak lehetnek a vállalatok, a munkavállalók és a társadalmak számára, és rávilágítanak azokra a területekre, amelyek esetlegesen politikai figyelmet igényelnek. Az ilyen helyzetek jobb megértése érdekében az Eurofound 2017-ben kifejlesztett egy kísérleti adatbázist, az Industrial Action Monitor (Munkabeszüntetési Megfigyelő, IAM) nevű adatbázist. Az adatgyűjtés fő célja az volt, hogy azonosítsa a különböző típusú sérelmeket, a mögöttük álló okokat, az érintett főbb kérdéseket, azokat az országokat és ágazatokat, amelyekben ezek a sérelmek a legnagyobb valószínűséggel előfordulnak, valamint az ilyen intézkedések lezárultával elért eredményeket.

Ez a jelentés egy megvalósíthatósági tanulmány és a kísérleti adatbázis alapján elemzi a kollektív munkaügyi vitákat Európában. Az IAM adatait az Eurofound és az Eurofound levelezői hálózata gyűjtötte össze a 2018-2019-es időszakban, és azok valamennyi uniós tagállamot, valamint Norvégiát és az Egyesült Királyságot érintik.*

Az adatok a későbbi eredmények figyelembevételével történő frissítését követően 463 eset csoportosítása történt meg klaszterelemzéssel a munkaügyi viták tipológiájának kialakítása érdekében, amely ezután összehasonlításra került a munkaügyi kapcsolatok meglévő tipológiáival. Az elemzés a szakirodalmi áttekintésből származó mutatók segítségével történt.

Szakpolitikai háttér

A munkaügyi viták több szempontból is jelentősek az európai politika területén. A kollektív szerveződéshez és a tárgyalásokhoz való joggal összefüggésben a sztrájkjog az európai munkavállalók egyik legfontosabb joga. Ez azonban általában nem európai, hanem nemzeti szinten jelenik meg. A sztrájkhoz való jog összetett

kölcsönhatásban áll más jogokkal. Például a nemzeti kormányok (többek között Belgiumban, Görögországban, Németországban és az Egyesült Királyságban) a közelmúltban tett kísérletei a sztrájkjoggal kapcsolatos jogszabályok módosítására legalább részben a képviseleti és/vagy képviselhetőségi jogok megállapításához kapcsolódtak.

A munkaügyi akciók valamennyi országban sajátos intézményi környezetbe ágyazódnak, amelyet a nemzeti politikai és jogi keretek, valamint a hagyományos munkaügyi kapcsolatok gyakorlata alakít. Ez, valamint az egyértelmű meghatározások hiánya megnehezíti az összehasonlító elemzést. Mindazonáltal olyan szervezetek, mint az Európai Szakszervezeti Intézet (ETUI) és az Eurofound, hasznos kísérleteket tettek a hosszabb távú tendenciák elemzésére, beleértve a tagállamok közötti hasonlóságokat és különbségeket. Friss tanulmányok szerint a tagállamokban általánosságban csökken a munkabeszüntetések száma, bár egyes években előfordulnak kiugrások.

A Covid19 világjárvány idején egyértelműen csökkent a munkabeszüntetések száma, és a Covid19-hez kapcsolódó legjelentősebb munkaügyi viták nem meglepő módon a humán egészségügyi és szociális szolgáltatások, az oktatás, valamint a szállítás és logisztika ágazatában zajlottak. Érdekes azonban megjegyezni, hogy az olyan nyílt konfliktusok, mint a sztrájk vagy a munkabeszüntetés hiánya nem feltétlenül jelenti a konfliktus hiányát.

Fő megállapítások

- A viták kialakulásának körülményei változatosak voltak, és nem mindegyik kapcsolódott munkahelyi problémákhoz. A viták több mint egyharmadának hátterében a kollektív tárgyalások álltak, további egynegyedét a vállalati szintű intézkedésekkel kapcsolatos sérelmek, 18%-át pedig az állami intézkedések elleni panaszok tették ki.

* Az Eurofound az egész Európára kiterjedő munkabeszüntetési megfigyelő rendszer megvalósíthatóságát vizsgáló kísérleti szakasz során több mint 600, főként a 2018-as évre és 2019 első negyedévére vonatkozó munkaügyi vitát tartalmazó adatállományt állított össze. A belső háromoldalú döntéshozatali folyamat keretében az a döntés született, hogy a megfigyelő nem fog rendszeresen megjelenni, és a projekt a kollektív munkaügyi vitákról szóló jelen elemző jelentés elkészítésével lezárul.

- Ami a konkrét kérdéseket illeti, a viták több mint 40%-át a fizetéssel kapcsolatos problémák, 20%-át a foglalkoztatási problémák, 16%-át a munkakörülmények egyéb vonatkozásai, 13%-át pedig a tiltakozások okozták. A jogviták több mint 80%-a érdekkérdéseket érintett, szemben a jogkérdésekkel.
- A tanulmány rámutat arra, hogy viszonylag kevés megbízható, összehasonlítható adat áll rendelkezésre a kollektív munkaügyi viták okairól és problémáiról Európa-szerte, valamint arról, hogy ezek megoldásra kerültek-e és milyen módon, ami akadályozza a minták elemzésére és nemzeti vagy ágazati összehasonlítására irányuló erőfeszítéseket. Az empirikus adatok hiánya megnehezítette a szakirodalomban javasolt különböző tipológiák érvényességének vizsgálatát, valamint a mögöttes problémák kezelésére irányuló irányelvek kidolgozását.
- A vizsgált viták öt fő csoportba sorolhatók:
 - A csoport – nemzeti érdek- és jogviták, beleértve a foglalkoztatás különböző formáit és harmadik fél általi gyakoribb beavatkozásokat
 - B csoport – kiterjesztett érdekviták a kollektív (bér)megállapodásokkal kapcsolatban, megvalósult és meg nem valósult intézkedések keverékével és gyakoribb harmadik fél általi beavatkozásokkal
 - C csoport – helyi viták érdekvédelmi kérdésekben, foglalkoztatási problémák, munkaidő és átszervezés, rövid munkabeszüntetésekkel
 - D csoport – munkavállalói jogokkal kapcsolatos helyi viták és vállalati intézkedésekkel kapcsolatos sérelmek
 - E csoport – állami intézkedésekkel kapcsolatos jogviták
- A típusok országokénti elterjedtségére összpontosítva ezek eloszlása nem követte azokat a mintákat, amelyeket a szakirodalomban megtalálható ötféle tipológia alapján várhatnánk: ezek a kapitalizmus változatainak nemzeti különbségein, a szakszervezetek gyakoriságán, a sztrájktevékenység intenzitásán, az ipari demokrácia típusain és a kollektív tárgyalásokon alapuló tipológiák.
- A legközelebbi összefüggést a B csoport (kollektív szerződésekkel kapcsolatos viták, amelyekben a megvalósított és nem megvalósított intézkedések keverednek) és a "vállalati", illetve a "túlnyomórészt ágazati vagy magasabb szintű tárgyalásokkal" jellemezhető országok között lehetett kimutatni. A legfontosabb üzenet azonban az, hogy nem lehet egyértelmű kapcsolatot kimutatni az ezekből az adatokból levezetett munkaügyi viták tipológiája és az ipari demokrácia más tipológiái között.
- Az ágazati elemzés azt mutatta, hogy a bányászat, a feldolgozóipar és a közüzemi szolgáltatások különösen nagy valószínűséggel kapcsolódtak a C csoporthoz, és kisebb mértékben az A csoporthoz. A nagy- és kiskereskedelmi ágazathoz kapcsolódó viták közel fele az A csoportba tartozott, és ugyanez volt igaz a pénzügyi és biztosítási ágazatra, valamint még inkább az információs és kommunikációs ágazatra. A közigazgatás és az oktatás nem meglepő módon kifejezetten az E csoporttal hozható összefüggésbe, míg a közlekedés és az egészségügy viszonylag egyenletesen oszlott meg az összes csoportban. A C és D csoportok arányosan oszlottak meg valamennyi ágazatban.
- Az eredményeket tekintve az A és B csoportba tartozó viták vezettek a legnagyobb valószínűséggel tárgyalásos rendezéshez, míg az E csoportba tartozó viták nem meglepő módon a legkisebb valószínűséggel végződtek tárgyalásos rendezéssel.
- Ezek az eredmények, különösen a meglévő tipológiákkal fennálló korreláció hiánya, azt jelzik, hogy az IAM által gyűjtött adatok típusai fontos új empirikus bizonyítékokkal egészítik ki az európai ipari kapcsolatokról szóló ismeretanyagot, amelyek a meglévő tudományos kutatásokban nem állnak rendelkezésre, és további fejlesztést és vizsgálatot érdemelnek.

Szakpolitikai iránymutatások

- Az elemzés felhívja a figyelmet arra, hogy az európai munkabeszüntetésekről szóló meglévő szakirodalom milyen nagy mértékben hiányos adatokon alapul, továbbá rámutat arra, hogy a jövőben empirikus bizonyítékok szisztematikus gyűjtésére lesz szükség az összehasonlító elemzés megalapozásához.
- Ennek a részletes adatgyűjtésnek a nemzeti összehasonlíthatóság biztosítása érdekében nemzetközi szinten elfogadott egyértelmű meghatározásokon kell alapulnia. Az adatok rendszeres gyűjtésére van szükség a longitudinális elemzés lehetővé tétele érdekében.
- Az adatgyűjtésnek kellően részletesnek kell lennie ahhoz, hogy lehetővé tegye az összehasonlítás számos, az érdekelt felekkel folytatott megbeszélések során egyeztetett, dimenzióban, mint például ágazat, foglalkozás/foglalkoztatási forma, kiváltó ok, kollektív tárgyalási kontextus és az érintett munkavállalók neme.
- Ideális esetben ezeket az információkat más adatokkal lehetne összevetni, hogy lehetővé váljon a viták gazdasági költségeinek kiszámítása mind a munkaadók, mind a munkavállalók számára.

További információ

A *kollektív munkaügyi viták az EU-ban* című jelentés a következő címen érhető el <http://eurofound.link/ef21026>

Research manager: Christine Aumayr-Pintar

information@eurofound.europa.eu